

En av oss – *Avatar*

Måneder etter at *Avatar* gikk av plakaten stirrer de blå ansiktene på oss fra dvd-hyllene. På internett finnes det grupper som deler en sorg over at planeten Pandora ikke er virkelig. De føler at de har smakt på et paradys, som så er tatt fra dem. Er det noe mer ved denne filmen enn banebrytende 3D-teknologi? Hva gjør at bokstavelig talt hele verden blir dratt så sterkt mot regissør James Camerons filmunivers?

Det fortelles at Cameron har hatt et budsjett på svimlende 1,7 milliarder kroner, noe som gjør *Avatar* til en av de dyreste filmene som noen sinne er laget. På bare 17 dager, spilte filmen inn 1 milliard dollar i billetinntekter, noe som ikke bare er en rekord, men en nokså utrolig en. Ifølge Cameron selv tok det mer enn fjorten år å lage filmen. *Avatar* var blant de mest oppskrytete filmene allerede før den ankom kinosalene i desember 2009. Det ble rapportert om en film som ville vinne nytt terreng for CGI-teknologi, som brukes til å lage dataanimasjon, og slik ville endre filmens ansikt. Spørsmålet er om filmen har noe å si bak fasaden.

Sammendrag av handlingen

I en fremtid hvor menneskeheten har tatt seg til verdensrommet for å finne nye verdener å plyndre, blir den tidligere marinesoldat Jake Sully (Sam Worthington), gitt en uvanlig oppgave på grunn av sitt bevegelses-

hemming. Menneskenes gruvedrift på månen Pandora blir avbrutt av Na'vier, urinnvånere på planeten, som nekter å samarbeide. Med sine tanker kan Jake styre en kunstig laget kropp, en "Avatar". Med denne kroppen kan han bevege seg blant Pandoras blåhudede regnskoginnbyggere. Målet er å vinne Na'vifolkets tillit, for å manipulere dem til å forlate sitt elskede hjem. Imidlertid tar det ikke lang tid før han faller for både deres fredelige livsstil og den vakre høvdingdatteren Neytiri (Zoë Sāntana). Etter hvert begynner både Jake og hans overordnede å stille spørsmål ved hvor lojaliteten hans ligger.

En teknologisk revolusjon

Filmen er utvilsomt praktfull å se på, og den er en altoppslukende opplevelse, særlig i 3D. Den tekniske magien som lager den frodige, vidunderlig detaljerte regnskogen og de organiske, uttrykksfulle Na'viene er helt unik. På dette punktet overgår filmen alt som har vært før. Det føles nesten smålig, i møte med en slik blendende visuell rikdom, å ønske at like mye kreativitet hadde blitt anvendt på manuset som på spesialeffektene. *Avatar* er nemlig en politisk tale om kolonimaktens intervensjon og vårt misbruk av miljøet. Dette er omfattende og viktige emner, men ved å male med brede penselstrøk både i forhold til hvem som er skurker og hva som er konklusjonen, bidrar ikke *Avatar* med noe nytt til debatten. Filmen mislykkes også i å være så liberal og dristig i forhold til temaene som den tilsynelatende tror at den er – filmen er hjemsoekt av den gamle Hollywoodantagelsen om at den eneste historien som er verd å fortelle om urfolk er historien om en hvit mann som "blir innfødt"¹.

Tilbake til Eden

Avatars (bokstavelig talt) mest tredimensjonale og uimotståelige karakter er selve den glødende Pandorajungelen. Der den oppstyltede dialogen svikter, bærer de fortryllende omgivelsene filmen videre. Menneskets lengsel etter et slags Edensk paradisk forkynnes i hver eneste frodige detalj. Også vår forvirrende, iboende trang til å ødelegge dette paradiset blir gjort like klart. Vi drømmer praktfulle drømmer, men fortæres på samme tid av grådighet og egoisme. Dette paradokset forklares godt

1. Mange kommentatorer har hevdet at *Avatar* lider av det såkalte "hvit Messias-komplekset". Blant disse er New York Times' David Brooks:
<<http://www.nytimes.com/2010/01/08/opinion/08brooks.html>> [Juni, 2010].

med Bibelens lære om menneskets todelte natur etter syndefallet.

Når *Avatar* på tross av sine svakheter lykkes i å oppnå enkelte øyeblikk av mytisk storslagenhet, er det nettopp fordi disse to sannhetene gir filmen en nerve – og fordi de er så gjenkjennbare hos oss. Bibelen forklarer denne spenningen med at vi, til tross for vårt opprør mot Gud og vår ødeleggelse av skaperverket, i utgangspunktet ble skapt i hans bilde. Menneskene ble skapt til storhet og nærhet til Gud. Dette gir oss en dyp lengsel etter noe bedre, noe ufordervet, der våre gudegitte relasjoner med hverandre og naturen blir gjenopprettet. Kanskje det attraktive ved den panteistiske² spiritualiteten hos Na'viene er det tydelige løftet om at et slikt hjem kan bli en realitet igjen. Det kristne livssynet sier imidlertid at vår ødelagte relasjon med naturen bare er et symptom, ikke selve hovedproblemet. Gud *er* ikke naturen, men *skaperen av* naturen. Dermed finner vi ikke vårt "sanne hjem" i en gjenforening med naturen, men med Gud selv.

Et udødelig legeme

Det ligger også et annet bibelsk spørsmål i sentrum av filmens handling. Hvordan ville det være å oppleve livet i en ny kropp? Jakes utvikling fra den svake og paralyserte menneskelige kroppen til den frigjørende styrken hans Avatar-selv innehar paralleller til Bibelens lære om at kristnes nyfødte, evigvarende legemer i livet som kommer: "Slik er det også med de dødes oppstandelse. Det blir sådd i forgjengelighet, det står opp i uforgjengelighet. Det blir sådd i vanære, det står opp i herlig glans. Det blir sådd i svakhet, det står opp i kraft."³

Det kristne livet er ofte beskrevet av Bibelen som en kamp mellom to "selver" – det svake, jordiske selvet (eller "kjødet"), og det sterke, sanne selvet (eller "ånden"). Det er kun i vårt sanne selv vi kan oppleve sann frihet til å være oss selv. På samme måte ser vi Jake oppdage at han faktisk er mer "seg selv" som en Avatar enn som menneske. Etter hvert velger han å gjennomføre overgangen slik at bevisstheten blir hans Avatar-selv, en hendelse som han refererer til som sin "fødselsdag". Jakes gjenfødelse er viktig når vi ser etter spor av livssyn. I følge Bibelen er kristne

2. Med panteisme menes her troen på at gud er en upersonlig kraft som gjennomstrømmer hele universet. Slike panteistiske oppfatninger er utbredt i en god del fjernsynsserier, filmer, musikk og skjønnlitteratur. Ikke sjelden har disse sporene form av nyreligiøsitet og neopaganisme (et samlebegrep for ulike retninger som søker tilbake til europeisk førkristen tro).

3. 1 Kor 15,42-43.

“Menneskets lengsel etter et slags Edensk paradisk forkynnes i hver eneste frodige detalj”

mennesker født på ny. Dette markerer starten på det som en gang ender i “full seier” når de en dag blir fullstendig kvitt “kjødet”, altså sin syndige natur. Jake må fullstendig oppgi sin menneskelige natur for å bli en Na’vi. Mange tenker feilaktig på det evige liv som et harpespillende liv, der vi svever på skyer som engler, eller i hvert fall noe helt annet enn mennesker. Men når Bibelen taler om en nyskaping av hele skaperverket, inkludert menneskene, taler den ikke om en *kvantitativ*, men en *kvalitativ* nyskaping. Vi er altså fortsatt mennesker, men har fått tilbake vår opprinnelige natur, ja til og med mer enn det siden det ondes mulighet er borte en gang for alle⁴.

Jesu omvendte reise

Botaniker og leder for Avatar-programmet Grace Augustine (Sigourney Weaver) og hennes team beslutter at den eneste måten å helt og fullt forstå Na’viene på er å oppleve livet i deres kropp, og å bli en av dem. Vi kjenner ordet “avatar” fra hinduistisk tankegang, der en Avatar er en guddommelighet som har valgt å komme fra himmelen til jorden som en representant. Bibelen lærer oss at Jesus var fullt ut Gud og fullt ut menneske, altså mer enn bare en representasjon for en guddom. Sånn sett er kristendommens “inkarnerte Gud”⁵ helt ulik hinduismens og andre religioners guddommelige besøk til jorden.

Avatar gir oss et omvendt bilde av hva det faktisk innebar for Jesus å oppleve livet som menneske. Der Jakes Avatar gir ham muligheten til å gjenoppdage friheten han hadde mistet, måtte Jesus forlate guddommelige liv i frihet for å bli menneske. Selv om “var i Guds skikkelse”⁶, valgte

4. Stefan Gustavsson diskuterer aspektet med den nye himmel og den nye jord i sin bok *Gjør som Gud – bli menneske* (Lunde, 2007).

5. “Inkarnasjon” betyr “å ta på seg kjøttet”, og er et ord som brukes for å beskrive hvordan Gud kom som et menneske av kjøtt og blod, samtidig som han var fullt Gud.

6. Johannes 1,4.

“Der Jakes Avatar gir ham muligheten til å gjenoppdage friheten han hadde mistet, måtte Jesus forlate guddommelige liv i frihet for å bli menneske”

han å begrense seg til menneskelig form. I ydmykhet ”ga han avkall på sitt eget”⁷ for å vinne oss – ikke for sin egen, egoistiske del, men for vår del.

I en annen manns sko

Når Jake blir en Na’vi erfarer han noe som vanlige mennesker ikke kan. Dette skaper en forandring i hans lojalitet, og i stedet for å forsøke å endre Na’vienes livsførsel, blir han villig til å forsvare den med sitt liv. Det skapes en unik form for empati når en har ”gått i en annen manns sko”. Denne medfølelsen kommer av at en ikke lenger bare ”vet” hvordan den andre har det, men en har faktisk selv erfart det. Dette er et av mange tema som drøftes i *Avatar*, selv om filmen som nevnt ikke tar denne visdommen til nye høyder.

Jesus er fullt ut i stand til å sympatisere med våre svakheter fordi han ”er prøvet i alt på samme måte som vi” (Hebr 4,15). Kristendommens ekstraordinære budskap er at Gud, den allmektige skaper, uttrykte sitt ønske om å være nær sin skapelse ved å faktisk komme ned til den, gå i vår verden og bli en av oss.

► Samtalespørsmål til *Avatar*

Damaris ønsker å legge til rette for en økt bevissthet rundt de spørsmål som tas opp i populærkulturen. Studieguiden til nye filmer, bøker, musikk og andre uttrykk er et viktig redskap for å oppnå dette. Denne studieguiden kan brukes på egen hånd, eller i en gruppe, etter å ha sett *Avatar*. Flere studieguiden finnes på www.kulturvinduet.no, og på www.culturewatch.org.

7. Se det vakre avsnittet som forklarer Jesu utrolige offer, i Filipperne 2,6-11.

1 Før den ble lansert ble *Avatar* omtalt som revolusjonerende på grunn av grafikken. Følte du at bruken av 3D-teknologi bidro til filmfortellingen? Hva tror du regissøren ønsker at vi skal se og føle i møte med planeten Pandora, som han ikke kunne oppnå med vanlig filmteknologi?

2 *"Det eneste jeg ønsker er å ha noe som er verdt å sloss for"*
- Jake Sully

Hva er Jakes motivasjon for å bli med på Pandora-eksperimentet? Hva er det ved ham og hans situasjon som gjør at oppdraget er attraktivt for ham? Hvilke motforestillinger har han?

3 Forskeren som leder *Avatar*-prosjektet heter Grace Augustine (Grace betyr nåde). Augustine fra Hippo var en innflytelsesrik kristen tenker fra det første århundret. Han var med på å utvikle teorien om "rettferdig krig". Hva tror du er meningen med hennes navn, med tanke på Grace sin rolle i filmen? Hva er hennes tilnærming til vitenskapen og livet, og hvordan forandres dette gjennom filmen?

4 Hvordan vil du beskrive Na'vienes kultur? Hvilke sider ved deres livssyn (tro og praksis) kan virke attraktiv for oss? Hvilke mennesker kan de representere i den virkelige verden?

5 *Avatar* har fått både ros og ris for sitt portrett av urinnvånere. Na'viene er utvilsomt filmens helter, men på den andre side ledes de i krig av en "hvit Messias" (se fotnote 1). Synes du at filmens budskap om raser er positiv, eller problematisk?

6 *"Når folk har noe du vil ha, gjør du dem til dine fiender"*
- Colonel Quaritch

Hvordan presenteres skurkene i filmen? Hva tror du regissøren ønsker å si om kolonialisme og krig? Synes du han utforsker disse temaene på en god måte? Hvorfor/hvorfor ikke?

7 Filmen har også et klart budskap om miljøspørsmål. Synes du at filmen hjelper oss til å bli mer engasjert i problemer som materialistisk grådighet og virkningen dette har på jorden vår? Tilbyr filmen noen løsninger? Hvordan blir vi utfordret som enkeltmennesker?

8 "Dette er vårt land"
- Jake

Hvordan behandler filmen begreper som "hjem" og "å høre til"? Tror du vi blir engasjert av filmer om folk som Na'viene fordi vi lengter etter et åndelig hjem slik de har? Hvorfor/hvorfor ikke?

9 Naturreligioner synes å tilby oss et slikt åndelig hjem ved at vi "blir ett" med naturen. Bibelen sier derimot at vi trenger å få fred med Skaperen, og ikke bare skaperverket. Kan du tenke deg hvorfor naturreligioner kanskje kan virke mer attraktive enn den personlige Gud vi møter i Bibelen?
Hva kan Jesus tilby som naturtilbedelse ikke kan gi?

10 Hvordan formidler regissøren den endringen som begynner å bli synlig i Jake når han blir en del av Na'vi-kulturen? Hvilke øyeblikk er spesielt viktige for at Jake endrer mening om sitt oppdrag?

11 Hvordan kan konseptet med en "avatar" hjelpe oss til å forstå ideer som empati og medfølelse med andre som er annerledes enn oss selv? Hva koster det for Jake å identifisere seg fullt ut med Na'viene?

12 Da Jesus kom til jorden som et menneske innebar det at han "ga avkall på sitt eget, tok på seg en tjenerskikkelse..." Hvilke likheter ser du mellom Jesus menneskelige inkarnasjon og Jakes avatar? Hvilke forskjeller finnes? Hva kostet det for Jesus å identifisere seg fullt ut med menneskene?

13 Jesu personlige erfaring med livet som menneske gjør at han kan forstå og ha sympati med våre svakheter. Hvordan utfordrer dette vårt bilde av Gud? Hvilken betydning får det for ditt liv om du kan være sikker på at Gud har "gått i dine sko", og forstår hva du går gjennom?

Sophie Lister

Oversatt og tilrettelagt av Anne Solfrid Brennhovd og Eivind Algrøy